

Лупак Руслан, Мединська Тетяна, Валентеєнко Андрій. Інтелектуальна власність у системі фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств: галузевий аспект. *Економічний дискурс*. 2026. Випуск 1. С. 337-348.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2026-1-31>

УДК 347.77:336.7:502.131.1:004.9

JEL Classification O34, G32, L86, Q01

Лупак Руслан

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1830-1800

Мединська Тетяна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна

E-mail: tetyanamed16@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7998-4107

Валентеєнко Андрій

державний інспектор Закарпатської митниці
м. Ужгород, Україна

E-mail: andriy.valent1312@gmail.com

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У СИСТЕМІ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ

Анотація

Вступ. Розвиток економіки знань та зростання ролі нематеріальних активів посилюють необхідність дослідження об'єктів інтелектуальної власності як інструментів фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Актуалізується така проблематика в умовах цифровізації та посилення галузевої диференціації процесів створення, комерціалізації і використання інтелектуальної власності.

Методи. Дослідження проведено за допомогою загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання (теоретичного узагальнення та систематизації, структурно-функціонального та порівняльного аналізу, наукової систематизації) для розкриття економічної сутності, особливостей застосування, розроблення концептуальних схем взаємозв'язку між об'єктами інтелектуальної власності, інструментами фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств, з урахуванням галузевих особливостей IT-індустрії.

Результати. Систематизовано напрями використання патентів на винаходи, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок, авторських прав, комерційних таємниць (ноу-хау) та географічних зазначень як інструментів залучення фінансових ресурсів і формування довгострокових конкурентних переваг підприємств. Обґрунтовано, що ефективне управління інтелектуальною власністю забезпечує високу інноваційність, збереження технологічних переваг, розширення участі підприємств у глобальних ланцюгах створення вартості та посилення їх експортного потенціалу. До об'єктів інтелектуальної власності, характерних для підприємств ІТ-індустрії, включено програмне забезпечення, авторські права на програмний код і цифровий контент, патенти на програмно-технічні рішення, бази даних, алгоритми штучного інтелекту та ноу-хау у сфері кібербезпеки і цифрових технологій. Встановлено, що такі об'єкти створюють широкі можливості для реалізації SaaS-, PaaS- і Subscription-based моделей, розроблення Data-as-a-Service та AI-as-a-Service рішень, формування стабільних MRR/ARR-зрошуваних потоків, посилення позицій на DeepTech / High-Tech ринку, підвищення кіберстійкості та ін.

Перспективи. Перспективним є дослідження особливостей використання інтелектуальної власності у високотехнологічних галузях (креативних індустріях, фінансових технологіях, сфері штучного інтелекту та ін.), де нематеріальні активи формують основну частину вартості підприємств.

Ключові слова: інтелектуальна власність, нематеріальні активи, комерціалізація, сталий розвиток, міжнародна конкурентоспроможність, фінансування підприємств, фінансові інструменти, ІТ-індустрія, цифровізація, цифрова економіка.

Вступ.

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки та посилення конкуренції інтелектуальна власність є ключовим напрямом ресурсного забезпечення підприємств. Інтелектуальна власність, яка включає патенти, торговельні марки, авторські права, промислові зразки та інші нематеріальні активи, створює значні можливості для збільшення доданої вартості, залучення додаткового ресурсного забезпечення та формування довгострокових конкурентних переваг. Відповідно, ефективне управління об'єктами інтелектуальної власності є пріоритетним інструментом забезпечення інноваційного розвитку як передумови підвищення фінансової стабільності та міжнародної конкурентоспроможності підприємства.

Глобалізація підприємницьких відносин формує нові стандарти оцінювання ефективності та конкурентоспроможності, одним з яких є забезпечення сталого розвитку. Відтак інтелектуальна власність стає пріоритетом політики фінансування сталого розвитку, оскільки створює можливості для залучення венчурного капіталу, використання механізмів ліцензування та формування додаткових джерел доходів з метою підвищення рівня екологічної, соціальної та іншої відповідальності.

Примітно, що процеси формування та захисту інтелектуальної власності суттєво відрізняються залежно від галузевих особливостей підприємницької діяльності. У галузевому середовищі по-різному відбуваються структуризація, комерціалізація та інші процеси управління об'єктами інтелектуальної власності. Зокрема, значні відмінності характерні ІТ-індустрії, де ключове значення мають авторські права на програмне забезпечення, бази даних, цифрові продукти та інші інноваційно-технологічні розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасні наукові дослідження у сфері інтелектуальної власності, фінансового забезпечення сталого розвитку та міжнародної конкурентоспроможності підприємств формують складну багаторівневу систему поглядів, у якій поєднуються інституційний, економічний, інноваційно-технологічний та інші підходи. Зокрема, важливим напрямом досліджень є розвиток механізмів комерціалізації інтелектуальної власності. Так, Л. Шаульська та ін. наголошують на необхідності формування систем економічного моніторингу бізнес-процесів, у якій значна увага приділяється ефективному використанню результатів інтелектуальної діяльності [1, с. 67–72]. А. Косенко та ін. доводять, що рівень конкурентоспроможності підприємств і формування конкурентних переваг значною мірою обумовлені впливом управлінських та вартісно-цінових детермінант інтелектуальної власності [2, с. 86–92]. Натомість І. Пріхно та ін. обґрунтовують важливість модернізації системи

управління інтелектуальною власністю у контексті підвищення інвестиційної привабливості та забезпечення довгострокової стійкості підприємства [3, с. 310–318]. Подібного підходу дотримуються О. Савченко та О. Дем'янюк, які актуалізують удосконалення системи управління інтелектуальною власністю як передумови підвищення ефективності інноваційно-технологічної діяльності підприємства [4, с. 247–254].

Значна кількість наукових праць присвячена фінансовим механізмам забезпечення сталого розвитку підприємств. Так, у праці [5, с. 507–513] виділяється пріоритетна роль інтеграції аналітичних і контрольних фінансових інструментів у політику сталого розвитку. Ширший підхід пропонується у праці [6], у якій автори акцентують увагу на необхідності використання фінансового та стратегічного аналізу з метою впровадження принципів сталого розвитку в бізнес-процеси.

Також серед наукових досліджень виділяється проблематика мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку та міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Ю. Коваленко та ін. пропонують дотримуватися екосистемного підходу до нарощування фінансових ресурсів як інструменту управління конкурентними перевагами та підвищення рівня сталого розвитку [7]. А. Нечипоренко та М. Сулима підкреслюють ключову роль фінансової системи у забезпеченні сталого розвитку України в умовах повоєнної відбудови [8]. При цьому актуальною в умовах воєнних викликів та високої невизначеності є проблематика удосконалення методології оцінювання рівня сталого розвитку та стану конкурентного середовища [9, с. 582–590]. Відтак, забезпечення сталого розвитку та міжнародної конкурентоспроможності розглядається не лише як стратегічна мета, але й як індикатор підвищення ефективності підприємницької діяльності.

У контексті трансформації підприємницького середовища у праці [10, с. 136–142] наголошується на врахуванні умов імпортонасичення внутрішнього ринку та коригуванні політики сталого розвитку у вітчизняних підприємствах. При цьому Т. Ковальчук і В. Загарій акцентують увагу на інноваційних стратегіях міжнародної конкурентоспроможності підприємств України [11]. Кожен із зазначених підходів передбачає активне використання інновацій та інтелектуальних ресурсів як бази у модернізації управлінської політики.

Потрібно виділити роль формування інтелектуальної власності як драйвера впровадження інформаційно-технологічних розробок. У праці [12, с. 56–63] вказується на актуальність перегляду стратегічних напрямів державної політики стосовно реалізації потенціалу ІТ-галузі як основи розвитку інформаційного суспільства та нарощування інтелектуального капіталу в підприємницькому середовищі. Також В. Дорошенко підкреслює значення інтелектуального потенціалу підприємства в умовах цифровізації та інноваційних змін [13, с. 240–246]. У працях [14, с. 79–94; 15, с. 211–215] акцентується увага на ролі ІТ-індустрії у забезпеченні якісного функціонування внутрішнього ринку та формуванні конкурентних переваг національної економіки, завдяки чому формується необхідне середовище для захисту інтелектуальної власності та підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств.

Втім, інтелектуальна власність переважно розглядається як ключовий інструмент забезпечення інноваційного розвитку, фінансові інструменти – як основа сталого розвитку, а міжнародна конкурентоспроможність – як результат їх взаємодії. Водночас потребує подальшого обґрунтування системний взаємозв'язок між інтелектуальною власністю, інструментами фінансування сталого розвитку та конкурентними позиціями підприємств у галузевому вимірі.

Мета.

Метою статті є наукове обґрунтування методико-прикладних положень використання інтелектуальної власності у системі фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств у галузевому аспекті.

Методологія дослідження.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, завдяки яким розроблено моделі взаємозв'язку між об'єктами інтелектуальної власності, фінансовими інструментами забезпечення сталого розвитку та факторами міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Застосування методу теоретичного узагальнення та систематизації дало змогу обґрунтувати економічну сутність інтелектуальної власності та ролі у фінансуванні сталого розвитку і забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Методи структурно-функціонального та порівняльного аналізу використано для виявлення особливостей застосування комплексу об'єктів інтелектуальної власності у процесах залучення фінансових ресурсів і формування конкурентних переваг у ІТ-індустрії. За допомогою методу наукової систематизації розроблено концептуальні схеми взаємозв'язку між об'єктами інтелектуальної власності, інструментами фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств, у т. ч. з врахуванням особливостей ІТ-індустрії.

Результати.

У контексті становлення та розвитку економіки знань об'єкти інтелектуальної власності розглядаються не лише як інструменти захисту результатів високопродуктивної та унікальної праці, але й як важливі нематеріальні активи, здатні генерувати фінансові ресурси та формувати довгострокові конкурентні переваги підприємств. На відміну від традиційних матеріальних ресурсів, інтелектуальна власність забезпечує можливість багаторазового використання, комерціалізації та масштабування результатів інтелектуалізації праці на внутрішньому і зовнішньому ринках. Саме об'єкти інтелектуальної власності мають критичне значення для підвищення ринкової вартості та інвестиційної привабливості підприємств. Відповідно, інтелектуальна власність перетворюється на важливе джерело фінансування підприємств при реалізації стратегії сталого розвитку.

Завдяки набуттю інтелектуальної власності підприємства отримують можливості забезпечити міжнародну конкурентоспроможність. Так, технологічне лідерство, брендинг, диференціація продукції, захист унікальних знань та розвиток інтелектуального капіталу сприяють формуванню стійких конкурентних переваг. Завдяки ефективному управлінню інтелектуальною власністю підприємствам вдається інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості, розширювати експортну діяльність та посилювати свої позиції на міжнародних ринках.

Примітно, що інтелектуальна власність виступає ключовим елементом сучасної моделі інноваційно-технологічного забезпечення підприємств, завдяки якому поєднуються між собою функції захисту, залучення фінансових ресурсів та зміцнення конкурентних позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках. Узагальнення основних напрямів використання об'єктів інтелектуальної власності у системі фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств наведено на рис. 1.

Так, найбільш комплексний вплив на процеси фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств мають патенти на винаходи. Підприємства, які їх використовують, отримують можливості для комерціалізації результатів НДДКР, залучення венчурного та інституційного капіталу, трансферу технологій та ін. Завдяки патентному захисту забезпечується ексклюзивність використання інноваційних розробок, створюються дієві бар'єри входу для конкурентів та підвищується технологічна репутація підприємства на міжнародному рівні.

Також вагоме місце у системі фінансування підприємств і забезпеченні їхнього сталого розвитку займають корисні моделі. Завдяки процедурі правової охорони корисні моделі дозволяють комерціалізувати технічні рішення, залучати грантові ресурси та реалізовувати інвестиційно-інноваційні проєкти. Водночас наявність захищених корисних моделей сприяє швидшому виведенню нових продуктів на ринки, підвищує адаптивність підприємств до технологічних змін та розширює можливості міжнародної технологічної кооперації.

Інструментарій фінансування сталого розвитку	ОБ'ЄКТИ інтелектуальної власності	Інструментарій забезпечення міжнародної конкурентоспроможності
<ul style="list-style-type: none"> отримання ліцензійних платежів; залучення венчурного та інституційного капіталу; комерціалізація результатів НДДКР; продаж або передача прав на використання винаходів 	Патенти на винаходи	<ul style="list-style-type: none"> правовий захист технологічних інновацій на міжнародних ринках; підвищення технологічної репутації та ринкової капіталізації; розширення участі у глобальних ланцюгах створення вартості
<ul style="list-style-type: none"> комерціалізація технічних рішень; залучення грантового фінансування; реалізація спільних інвестиційно-інноваційних проектів; дохід від ліцензування технічних рішень; використання зареєстрованих корисних моделей 	Корисні моделі	<ul style="list-style-type: none"> прискорення виведення інноваційних продуктів і технологій; підвищення адаптивності підприємства до технологічних змін; скорочення витрат на розроблення та впровадження інновацій; розширення можливостей міжнародної технологічної кооперації
<ul style="list-style-type: none"> монетизація дизайнерських рішень; передача прав на використання промислових зразків; підвищення ринкової вартості нематеріальних активів; розвиток екологічно орієнтованого дизайну продукції 	Промислові зразки	<ul style="list-style-type: none"> формування унікальних споживчих характеристик продукції; підвищення впізнаваності корпоративного бренду на міжнародних ринках; розширення можливостей виходу на преміальні сегменти зовнішніх ринків
<ul style="list-style-type: none"> налагодження франчайзингової діяльності; отримання роялті за торговельну марку; капіталізація вартості бренду; розвиток партнерських мереж 	Торговельні марки	<ul style="list-style-type: none"> формування стійкої міжнародної ділової репутації; підвищення довіри інвесторів та ділових партнерів; посилення лояльності клієнтів
<ul style="list-style-type: none"> отримання роялті від використання об'єктів авторського права; продаж ліцензій на використання творів, цифрового контенту та ін.; комерціалізація результатів творчої діяльності 	Авторські права	<ul style="list-style-type: none"> розширення можливостей експорту цифрових продуктів і послуг; зниження ризиків незаконного копіювання та використання результатів творчої діяльності; розвиток власного інтелектуального капіталу
<ul style="list-style-type: none"> розвиток унікальних виробничих процесів та управлінських рішень; комерціалізація експертних знань; передача ноу-хау в межах стратегічного партнерства 	Комерційні таємниці (ноу-хау)	<ul style="list-style-type: none"> збереження технологічних та організаційних переваг; формування унікальних технологічних рішень; обмеження доступу конкурентів до критично важливих знань
<ul style="list-style-type: none"> розвиток та капіталізація локальних і регіональних брендів; преміалізація продукції, пов'язаної з територією походження; підвищення ринкової вартості автентичної продукції 	Географічні зазначення	<ul style="list-style-type: none"> диференціація продукції за ознакою походження та якості; посилення експортного потенціалу місцевої продукції; формування довіри споживачів до якості та автентичності продукції

Рис. 1. Використання об'єктів інтелектуальної власності у системі фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств*

*Джерело: розроблено авторами

Для багатьох підприємств формування фінансових ресурсів пов'язане з використанням промислових зразків. Так, монетизація дизайнерських рішень, передача прав на їх використання та розвиток екологічно орієнтованого дизайну дають змогу підвищити ринкову вартість нематеріальних активів підприємств. Натомість оригінальний дизайн продукції забезпечує її диференціацію на світових ринках, підвищує впізнаваність бренду та створює передумови для освоєння преміальних сегментів міжнародної торгівлі.

Важливим фінансовим інструментом капіталізації нематеріальних активів виступають торговельні марки. Завдяки франчайзингу, ліцензуванню та розвитку партнерських мереж підприємства отримують додаткові джерела фінансування та можливості для масштабування бізнесу. Сильний бренд формує стійку ділову репутацію, підвищує рівень довіри споживачів та інвесторів. Завдяки цьому підприємствам вдається сформувати довгострокові конкурентні переваги на міжнародних ринках.

Потрібно відмітити вагомість авторського права для функціонування креативних індустрій, цифрової економіки та інших сфер, заснованих на створенні та використанні результатів творчої діяльності. Зокрема, отримання роялті, продаж ліцензій та цифровізація контенту забезпечують стабільні грошові надходження. Захист авторських прав є важливим для розвитку експорту цифрових продуктів, зміцнення інтелектуального капіталу та мінімізації ризиків незаконного копіювання об'єктів інтелектуальної власності. Завдяки такому підходу підприємства отримують фінансові можливості для забезпечення сталого розвитку та посилення міжнародної конкурентоспроможності.

Одним із завдань політики управління нематеріальними активами є збереження контролю над унікальними технологіями, виробничими процесами та управлінськими рішеннями. Відтак, серед об'єктів інтелектуальної власності пріоритетне значення мають комерційні таємниці (ноу-хау), завдяки яким у межах стратегічного партнерства формується додаткова вартість та підвищується інвестиційна привабливість підприємства. Також обмеження доступу конкурентів до критично важливої інформації забезпечує довгострокове збереження технологічних і організаційних переваг.

Вагому роль у розвитку регіональних брендів та підвищенні їх вартості відіграють географічні зазначення. Використання такого об'єкта інтелектуальної власності сприяє залученню фінансових ресурсів через преміалізацію продукції, стимулює розвиток місцевого підприємництва та підвищує його інвестиційну привабливість. Також географічні зазначення дозволяють диференціювати продукцію за походженням та якістю, формувати довіру споживачів і зміцнювати позиції виробників на внутрішньому та міжнародному ринках..

На відміну від традиційних галузей, основними активами підприємств ІТ-індустрії виступають нематеріальні ресурси, зокрема програмне забезпечення, програмний код, бази даних, алгоритми штучного інтелекту, цифровий контент та спеціалізовані технологічні знання (рис. 2). Саме ці об'єкти інтелектуальної власності формують основну частину ринкової вартості підприємств ІТ-індустрії, визначають їх інвестиційну привабливість та створюють передумови для масштабування на міжнародних ринках.

Ключову роль серед об'єктів інтелектуальної власності в ІТ-індустрії відіграє програмне забезпечення. Зокрема, використання *SaaS*- та *Subscription-based* моделей монетизації та розвиток платформних екосистем забезпечують формування стабільних *MRR*- та *ARR*-грошових потоків. Такий підхід не лише створює фінансові передумови для довгострокового розвитку, але й дозволяє масштабувати цифрові продукти практично без пропорційного зростання витрат. У результаті підприємства ІТ-індустрії отримують можливість швидко виходити на глобальні цифрові ринки та формувати технологічне лідерство у відповідних сегментах світової цифрової економіки.

Також пріоритетне значення у ІТ-індустрії відіграють авторські права на програмний код і цифровий контент. Такі об'єкти інтелектуальної власності забезпечують правові механізми захисту інтелектуальних продуктів, створених командами розробників. Отримання роялті, ліцензування програмних продуктів та монетизація цифрового контенту через маркетплейси і цифрові платформи дозволяють перетворювати результати інтелектуальної діяльності на стабільні джерела доходів. Поряд з тим, ефективний захист авторських прав сприяє мінімізації ризиків цифрового піратства та несанкціонованого копіювання програмного коду, що особливо важливо в умовах глобальної конкуренції на міжнародному ринку ІТ-послуг.

Інструментарій фінансування сталого розвитку	ОБ'ЄКТИ інтелектуальної власності	Інструментарій забезпечення міжнародної конкурентоспроможності
<ul style="list-style-type: none"> ліцензування програмного забезпечення; SaaS-, PaaS- та Subscription-based моделі монетизації; комерціалізація платформних екосистем; формування регулярних MRR та ARR-грошових потоків 	<p><u>Програмне забезпечення</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> вихід на глобальні цифрові ринки; формування технологічного лідерства; забезпечення високої масштабованості бізнес-моделі; інтеграція у міжнародні цифрові екосистеми
<ul style="list-style-type: none"> отримання роялті за вико-ристання програмного коду; ліцензування цифрових продуктів; монетизація цифрового контенту 	<p><u>Авторські права на програмний код та цифровий контент</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> правовий захист цифрових продуктів на міжнародних ринках; зниження ризиків цифрового піратства та несанкціонованого копіювання коду; розвиток експорту IT-послуг
<ul style="list-style-type: none"> залучення венчурного та інституційного капіталу; комерціалізація Open Source-рішень; технологічний трансфер; ліцензування програмно-технічних розробок 	<p><u>Патенти на програмно-технічні рішення та IT-інновації</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> захист унікальних технологій від копіювання; інтеграція у міжнародні інноваційні екосистеми; посилення позицій на ринку DeepTech та High-Tech рішень
<ul style="list-style-type: none"> монетизація Data-as-a-Service; продаж доступу до дата-сетів та аналітичних платформ; залучення інвестицій у Big Data та Data Science-проекти; розвиток платформ даних та цифрової аналітики 	<p><u>Бази даних та інформаційні ресурси</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> формування data-driven конкурентних переваг; створення унікальної цінності на основі великих масивів даних; розвиток персоналізованих цифрових сервісів
<ul style="list-style-type: none"> залучення інвестицій у розвиток AI-рішень; ліцензування алгоритмів машинного навчання; комерціалізація AI-as-a-Service продуктів; розвиток AI-стартапів та технологічних спін-оффів 	<p><u>Алгоритми штучного інтелекту та машинного навчання</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> створення технологічних бар'єрів для конкурентів; формування AI-driven цифрових продуктів; забезпечення технологічного лідерства на глобальному ринку; розширення присутності у високотехнологічних сегментах цифрової економіки
<ul style="list-style-type: none"> комерціалізація експертних знань у сфері кібербезпеки; надання високотехнологічних послуг; передача технологічного ноу-хау в межах SP-партнерств 	<p><u>Ноу-хау у сфері кібербезпеки, DevOps та цифрових технологій</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> збереження унікальних технологічних компетенцій; захист критично важливих знань та архітектурних рішень; підвищення рівня кіберстійкості

Рис. 2. Галузеві особливості використання об'єктів інтелектуальної власності у системі фінансування сталого розвитку та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності підприємств IT-індустрії*

*Джерело: розроблено авторами

Не менш важливим елементом екосистеми інтелектуальної власності в IT-індустрії є патенти на програмно-технічні рішення та інноваційні цифрові розробки. Володіння такими об'єктами інтелектуальної власності підвищує інвестиційну привабливість IT-бізнесу для венчурних фондів та інституційних інвесторів, особливо у DeepTech, FinTech, MedTech сегментах. Патентний захист дозволяє формувати бар'єри входу для конкурентів, підтримувати ексклюзивність технологій та посилювати репутацію підприємств IT-індустрії як інноваційних лідерів. У результаті бізнес отримує додаткові можливості для інтеграції в міжнародні інноваційні екосистеми та глобальні мережі технологічного трансферу.

Примітно, що в умовах data-driven економіки бази даних та інформаційні ресурси стають одним із найцінніших активів для високотехнологічного бізнесу. Комерціалізація інформаційних

ресурсів через *Daas*-моделі, розвиток аналітичних платформ та залучення інвестицій у *Big Data*-проекти дозволяють створювати нові джерела доходів і формувати інформаційні конкурентні переваги. Поряд з тим використання великих масивів даних сприяє підвищенню якості управлінських рішень, розвитку персоналізованих цифрових сервісів та посиленню інноваційного потенціалу підприємств у глобальному середовищі цифрової економіки.

Слід відзначити тенденцію масштабного впровадження в ІТ-індустрії алгоритмів штучного інтелекту та машинного навчання. Завдяки залученню інвестицій у *Generative AI*-рішення, ліцензуванню моделей машинного навчання та розвитку моделей *AI-as-a-Service* створюються умови для появи й масштабування високотехнологічних стартапів. Як результат, бізнес отримує можливість формувати унікальні цифрові рішення, автоматизувати виробничі процеси та забезпечити технологічне лідерство на глобальному ринку. Також використання штучного інтелекту створює додаткові технологічні бар'єри для конкурентів та дозволяє зміцнювати позиції підприємств у найбільш динамічних сегментах цифрової економіки.

На відміну від патентів або авторських прав, конкурентна цінність *noy-hay* у сфері кібербезпеки, *DevOps* та цифрових технологій базується насамперед на їх конфіденційності та унікальності. Комерціалізація експертних знань через консалтингові послуги, *Managed Services* та стратегічні партнерства дозволяє формувати додаткові фінансові ресурси для забезпечення сталого розвитку. Одночасно накопичення та захист унікальних компетенцій забезпечують високий рівень кіберстійкості, підвищують довіру міжнародних клієнтів та сприяють довгостроковому утриманню конкурентних переваг на світовому ринку цифрових технологій.

Висновки і перспективи.

Кожен об'єкт інтелектуальної власності (патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, авторські права, комерційні таємниці (*noy-hay*), географічні зазначення) впливає на фінансування сталого розвитку та міжнародну конкурентоспроможність підприємств. У сукупності нематеріальні активи створюють цілісну систему економічних, інноваційних та репутаційних переваг, що забезпечують стійкий розвиток та сприяють зміцненню позицій підприємства у глобальному конкурентному середовищі.

У контексті галузевих особливостей, зокрема в ІТ-індустрії виділено тісний взаємозв'язок між інтелектуальною власністю, інструментами фінансування сталого розвитку та міжнародної конкурентоспроможності. На відміну від традиційних галузей, де інтелектуальна власність часто виконує допоміжну функцію, у підприємств ІТ-індустрії її об'єкти належать до ключового стратегічного активу, до складу якого включають програмне забезпечення, авторські права на програмний код та цифровий контент, патенти на програмно-технічні рішення та ІТ-інновації, бази даних та інформаційні ресурси, алгоритми штучного інтелекту та машинного навчання, *noy-hay* у сфері кібербезпеки, *DevOps* та цифрових технологій. Відтак, ефективне управління інтелектуальною власністю виступає одним із пріоритетних чинників довгострокового сталого розвитку та міжнародної конкурентоспроможності підприємств ІТ-індустрії.

Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з розробленням методичних підходів до оцінювання впливу окремих об'єктів інтелектуальної власності у високотехнологічних галузях, насамперед у креативних індустріях, фінансових технологіях та сфері штучного інтелекту, де нематеріальні активи формують ринкову капіталізацію та експортний потенціал підприємств.

Список використаних джерел

1. Шаульська Л. В., Дюжев В. Г., Долина І. В. Розвиток систем економічного моніторингу бізнес-процесів комерціалізації інтелектуальної власності. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2022. № 3. С. 67–72. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2022.3.67>
2. Косенко А. В., Касич А. О., Лєга О. В., Ареф'єва О. В. Вплив управлінських та вартісно-цінових

детермінант інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2023. № 3. С. 86–92. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.3.86>

3. Пріхно І. М., Мартінович В. Г., Мартінович П. Г. Правове та фінансово-інвестиційне забезпечення формування інтелектуального капіталу як стратегічного ресурсу інноваційного розвитку бізнесу. *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 9. С. 310–318. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-9-41>

4. Савченко О. Р., Дем'янюк О. О. Аналіз сучасного стану управління інтелектуальною власністю в Україні: актуальність та механізми. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5(56). С. 247–254. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-34>

5. Мединська Т. В., Корягін М. В. Методичні підходи до аналізу та ефективні механізми контролю як основа сталого розвитку суб'єктів підприємництва. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2025. № 3(17). С. 507–513. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0344>

6. Куцук П. О., Мединська Т. В., Корягін М. В., Боднарюк І. Л. Фінансовий та стратегічний аналіз у системі управління діяльністю державних підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 78. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6495> (дата звернення: 10.02.2026)

7. Коваленко Ю. М., Хелемський В. В., Рибак О. М. Екосистема та інструментарій забезпечення мобілізації фінансових ресурсів на цілі сталого розвитку як об'єкти контролінгу. Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми. 2025. № 4. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/150> (дата звернення: 10.02.2026)

8. Нечипоренко А. В., Сулима М. О. Роль фінансової системи у забезпеченні сталого розвитку України в умовах повоєнної відбудови. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2025. № 4(3). URL: <https://man.org.ua/nv/index.php/about/article/view/287> (дата звернення: 10.02.2026)

9. Чичуліна К. В. Методологічний базис оцінювання та забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах воєнних викликів. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 1(58). С. 582–590. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-76>

10. Лупак Р. Л. Розвиток підприємництва в умовах імпортонасичення внутрішнього ринку України. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 22. С. 136–142. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/95> (дата звернення: 10.02.2026)

11. Ковальчук Т. Г., Загарій В. К. Інноваційні стратегії міжнародної конкурентоспроможності підприємств України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3404> (дата звернення: 10.02.2026)

12. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Штець Т. Ф. Обґрунтування стратегічних напрямів, цілей та заходів державної політики реалізації потенціалу ІТ-сектору економіки України. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 56–63. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-10>

13. Дорошенко В. В. Розвиток інтелектуального потенціалу підприємства: інноваційні зміни та цифровізація. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 328(2). С. 240–246. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-31>

14. Лупак Р. Напрями реалізації потенціалу сектора інформаційно-комунікаційних технологій у контексті забезпечення якісних характеристик функціонування внутрішнього ринку та розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 60(5). С. 79–94. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.05.079

15. Щупаківський Р. Формалізація концептуальних положень державної політики розвитку високотехнологічних галузей та сектора інформаційно-комунікаційних технологій згідно світового досвіду. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 5 (322). С. 211–215. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-35>

Статтю отримано: 13.02.2026 / Рецензування 31.03.2026 / Прийнято до друку: 30.04.2026

Ruslan Lupak

D.Sc. (Economics), Professor, Professor of Department of Economy
Lviv University of Trade and Economics
Lviv, Ukraine

E-mail: economist_555@ukr.net

ORCID: 0000-0002-1830-1800

Tetyana Medynska

D.Sc. (Economics), Professor, Professor of Department of Finance,
Economic Security, Banking and Insurance Business
Lviv University of Trade and Economics
Lviv, Ukraine

E-mail: tetyanamed16@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7998-4107

Andriy Valenteyenko

State Inspector of the Zakarpattia Customs
Uzhhorod, Ukraine

E-mail: andriy.valent1312@gmail.com

INTELLECTUAL PROPERTY IN THE SYSTEM OF FINANCING SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ENSURING THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES: A SECTORAL ASPECT

Abstract

Introduction. The development of the knowledge economy and the growing role of intangible assets increase the need to study intellectual property objects as tools for financing sustainable development and ensuring the international competitiveness of enterprises. This issue is becoming more relevant in the context of digitalization and increased industry differentiation of the processes of creation, commercialization and use of intellectual property.

Methods. The research was carried out with the help of general scientific and special methods of scientific knowledge (theoretical generalization and systematization, structural-functional and comparative analysis, scientific systematization) to reveal the economic essence, features of application, development of conceptual schemes of the relationship between objects of intellectual property, tools for financing sustainable development and ensuring international competitiveness of enterprises, taking into account the branch specifics of the IT industry.

Results. The directions of using patents for inventions, utility models, industrial designs, trademarks, copyrights, trade secrets (know-how) and geographical indications as tools for attracting financial resources and forming long-term competitive advantages of enterprises are systematized. It is substantiated that effective intellectual property management ensures high innovation, preservation of technological advantages, expansion of enterprises' participation in global value chains and strengthening of their export potential. Intellectual property objects characteristic of IT industry enterprises include software, copyrights for program code and digital content, patents for software and hardware solutions, databases, artificial intelligence algorithms and know-how in the field of cybersecurity and digital technologies. It is established that such objects create broad opportunities for the implementation of SaaS-, PaaS- and Subscription-based models, the development of Data-as-a-Service and AI-as-a-Service solutions, the formation of stable MRR/ARR cash flows, strengthening positions in the DeepTech / High-Tech market, increasing cyber resilience, etc.

Discussion. It is promising to study the features of the use of intellectual property in high-tech industries (creative industries, financial technologies, artificial intelligence, etc.), where intangible assets form the main part of the value of enterprises.

Keywords: intellectual property, intangible assets, commercialization, sustainable development, international competitiveness, enterprise financing, financial instruments, IT industry, digitalization, digital economy.

References

1. Shaulska, L.V., Diuzhev, V.H., & Dolyna, I.V. (2022). Rozvytok system ekonomichnoho monitorynhu biznes-protseviv komertsializatsii intelektualnoi vlasnosti [Development of economic monitoring systems for business processes of intellectual property commercialization]. *Visnyk Natsionalnogo tekhnichnoho universytetu «Kharkivskiy*

politekhnicnyi instytut» (ekonomichni nauky) [Bulletin of the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (Economic Sciences)], 3, 67–72. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2022.3.67> [in Ukr.].

2. Kosenko, A.V., Kasych, A.O., Leha, O.V., & Arefieva, O.V. (2023). Vplyv upravlynskykh ta vartisno-tsinovykh determinant intelektualnoi vlasnosti na konkurentospromozhnist pidpriemstva [The influence of managerial and value-price determinants of intellectual property on enterprise competitiveness]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kharkivskiy politekhnichnyi instytut» (ekonomichni nauky)* [Bulletin of the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (Economic Sciences)], 3, 86–92. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.3.86> [in Ukr.].

3. Prikhno, I.M., Martinovych, V.H., & Martinovych, P.H. (2025). Pravove ta finansovo-investytsiine zabezpechennia formuvannia intelektualnogo kapitalu yak stratehichnoho resursu innovatsiinoho rozvytku biznesu [Legal, financial and investment support for the formation of intellectual capital as a strategic resource for innovative business development]. *Kyivskiy ekonomichnyi naukovi zhurnal* [Kyiv Economic Scientific Journal], 9, 310–318. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-9-41> [in Ukr.].

4. Savchenko, O.R., & Demianiuk, O.O. (2025). Analiz suchasnoho stanu upravlinnia intelektualnoiu vlasnistiu v Ukraini: aktualnist ta mekhanizmy [Analysis of the current state of intellectual property management in Ukraine: relevance and mechanisms]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* [Sustainable Development of Economy], 5 (56), 247–254. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-34> [in Ukr.].

5. Medynska, T.V., & Koriahin, M.V. (2025). Metodychni pidkhody do analizu ta efektyvni mekhanizmy kontroliu yak osnova staloho rozvytku subiektiv pidpriemnytstva [Methodological approaches to analysis and effective control mechanisms as a basis for sustainable development of business entities]. *Yevropeiskiy naukovi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii* [European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation], 3 (17), 507–513. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0344>.

6. Kutsyk, P.O., Medynska, T.V., Koriahin, M.V., & Bodnariuk, I.L. (2025). Finansovyi ta stratehichni analiz u systemi upravlinnia diialnistiu derzhavnykh pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu [Financial and strategic analysis in the management system of state-owned enterprises under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], 78. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6495> [in Ukr.].

7. Kovalenko, Yu.M., Khelemskyi, V.V., & Rybak, O.M. (2025). Ekosystema ta instrumentarii zabezpechennia mobilizatsii finansovykh resursiv na tsili staloho rozvytku yak obiekty kontrolinhu [Ecosystem and tools for mobilizing financial resources for sustainable development goals as objects of controlling]. *Sotsialnyi rozvytok: ekonomiko-pravovi problemy* [Social Development: Economic and Legal Problems], 4. Retrieved from <https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/150> [in Ukr.].

8. Nechyporenko, A.V., & Sulyma, M.O. (2025). Rol finansovoi systemy u zabezpechenni staloho rozvytku Ukrainy v umovakh povoiennoi vidbudovy [The role of the financial system in ensuring sustainable development of Ukraine during post-war reconstruction]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoi asotsiatsii naukovtsiv. Seriya: ekonomika, upravlinnia, bezpeka, tekhnologii* [Scientific Bulletin of the International Association of Scientists. Series: Economics, Management, Security, Technologies], 4 (3). Retrieved from <https://man.org.ua/nv/index.php/about/article/view/287> [in Ukr.].

9. Chychulina, K.V. (2026). Metodolohichniy bazys otsiniuvannia ta zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstv v umovakh voiennykh vyklykiv [Methodological basis for assessing and ensuring sustainable development of enterprises under wartime challenges]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* [Sustainable Development of Economy], 1 (58), 582–590. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-76>

10. Lupak, R.L. (2018). Rozvytok pidpriemnytstva v umovakh importonasyshchennia vnutrishnoho rynku Ukrainy [Entrepreneurship development under conditions of import saturation of the domestic market of Ukraine]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia* [Entrepreneurship and Trade], 22, 136–142. Retrieved from <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/95> [in Ukr.].

11. Kovalchuk, T.H., & Zaharii, V.K. (2024). Innovatsiini stratehii mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti pidpriemstv Ukrainy [Innovative strategies of international competitiveness of Ukrainian enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], 59. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3404> [in Ukr.].

12. Vasytsiv, T.H., Lupak, R.L., & Shtets, T.F. (2018). Obgruntuvannia stratehichnykh napriamiv, tsilei ta zakhodiv derzhavnoi polityky realizatsii potentsialu IT-sektoru ekonomiky Ukrainy [Substantiation of strategic directions, goals and measures of state policy for realizing the potential of the IT sector of Ukraine's economy]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia* [Entrepreneurship and Trade], 23, 56–63. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-10> [in Ukr.].

13. Doroshenko, V.V. (2024). Rozvytok intelektualnogo potentsialu pidpriemstva: innovatsiini zminy ta

tsyvrovizatsiia [Development of enterprise intellectual potential: innovative changes and digitalization]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 328 (2), 240–246. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-31> [in Ukr.].

14. Lupak, R. (2019). Napriamy realizatsii potentsialu sektora informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u konteksti zabezpechennia yakisnykh kharakterystyk funktsionuvannia vnutrishnoho rynku ta rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini [Directions for realizing the potential of the information and communication technologies sector in the context of ensuring qualitative characteristics of the domestic market functioning and information society development in Ukraine]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Bulletin], 60 (5), 79–94. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.05.079 [in Ukr.].

15. Shchupakivskyi, R. (2023). Formalizatsiia kontseptualnykh polozhen derzhavnoi polityky rozvytku vysokotekhnolohichnykh haluzei ta sektora informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii zghidno svitovoho dosvidu [Formalization of conceptual provisions of state policy for the development of high-tech industries and the information and communication technology sector according to world experience]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky* [Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences], 5 (322), 211–215. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-35> [in Ukr.].

Received: 02.12.2026 / Review 03.31.2026 / Accepted 04.30.2026

